

Dansk Ornitologisk Forening
BirdLife Danmark
Vesterbrogade 140
1620 København V
Danmark
www.dof.dk

The European Commission
200, Rue de la Loi
1049 Bruxelles
Belgium

17. februar 2010

KLAGE over Danmarks manglende beskyttelse og utilstrækkelige forvaltning for fugle og habitater i de danske Natura 2000-områder i Vadehavet

Dansk Ornitologisk Forening har flere gange tidligere klaget til Europa-Kommissionen over den mangelfulde beskyttelse og forvaltning af især Natura 2000-området Tøndermarsken.

Med denne skrivelse udvides klagen til også at omfatte de øvrige Natura 2000-områder i den danske del af Vadehavet. I det følgende gives en række nylige og helt aktuelle eksempler på den mangelfulde beskyttelse og forvaltning. I princippet kan problemerne genfindes i mange af Danmarks øvrige Natura 2000-områder, men eksemplerne fra Vadehavsområdet er særligt graverende, idet problemerne er så åbenlyse.

Vadehavsområdet i Danmark består af følgende 9 Natura 2000-områder:

SPA DK 49 Engarealer ved Ho Bugt og langs Varde Å
SPA DK 51 Ribe Holme og enge ved Ribe Å og Kongeåen
SPA DK 52 Mandø
SPA DK 53 Fanø
SPA DK 55 Skallingen og Langli
SPA DK 57 Vadehavet
SPA DK 60 Vidåen, Tøndermarsken og Saltvandssøen
SPA DK 65 Rømø
SPA DK 67 Ballum og Husum Enge, Kamper Strandenge

Disse 9 Natura 2000-områder er utvivlsomt blandt de mest betydningsfulde naturområder, som Danmark har ansvaret for at beskytte og forvalte.

Vadehavsområdet er af stor international betydning for en lang række trækfugle og ynglefugle af især vade- og svømmefuglearter. Især ynglefuglene har udvist store bestandsnedgange, og hovedparten af ynglefuglearterne har ugunstig bevaringsstatus.

Indtil for få år siden ynglede store antal af især vadefugle som brushaner, store kobbersnepper, engryler, rødben og viber på marskengene på forlandsarealerne og bag digerne. På de gode høenge i fx Varde Ådal ynglede også engsnarrer. I mere sumpede områder ynglede sortterner, spidsænder og visse år mosehornugler. I dag er ynglefuglene i det danske vadehavsområde kun en skygge af sig selv.

I en videnskabelig artikel fra Danmarks Miljøundersøgelser ved Århus Universitet

http://www.dof.dk/sider/images/stories/publikationer/doft/dokumenter/DOFT2009/nr3/waddensea_doft_03_09_77-92.pdf

har Karsten Laursen og Ole Thorup analyseret og dokumenteret ynglefuglenes tilbagegang i det danske vadehavsområde. I alt 10 ud af 14 arter på udpegningsgrundlaget er gået markant tilbage eller yngler nu kun uregelmæssigt i vadehavsområdet. Hertil kommer yderligere et antal særlige arter, der ikke er på udpegningsgrundlaget, men som i flere tilfælde også er truede og sårbare, fx de globalt rødlistede store kobbersnepper. Disse arter har udvist tilsvarende omfattende tilbagegang, og flere arter er helt forsvundet fra hovedparten af marskengene i den danske del af Vadehavet.

Kun en mindre del af marskengene er fredet, og en betydelig del af marskengene er heller ikke beskyttet af naturbeskyttelseslovens § 3, fordi de kommunale myndigheder (tidligere amterne) valgte at klassificere dem som 'almindelige' græsmarker, der ikke er beskyttet. Det gør, at fuglehabitaterne i disse Natura 2000-områder reelt har været uden beskyttelse, og at landmændene har kunnet ændre driften på en række områder, uden at myndighederne har grebet ind. Den manglende § 3-beskyttelse betyder tillige, at hvis myndighederne endelig skulle beslutte sig for at gribe ind, så skal de betale erstatning til landmændene. Det er så vidt vides endnu ikke sket.

Et stort antal tidligere braklagte arealer er ifølge Danmarks Miljøportal lagt om i 2008.

Vadehavsmarsken er gennemskåret af en vidtforgrenet net af beskyttede vandløb og åen, og et netværk af dybe grøfter der holdes effektivt ved lige. Store vinteroversvømmelser bag digerne efter stormvejr, og dermed lukkede sluser, resulterer i kortvarige gunstige forhold for overvintrende vandfugle, men ynglefuglene har ingen glæde af vandet, da arealerne drænes effektivt, så snart vejret atter gør det muligt at åbne sluserne. Marsken betragtes udelukkende som landbrugsområde, og forvaltes derfor med størst mulig effektivitet. Således vedligeholdes vandløbene, efter krav fra landbruget, med henblik på størst mulige afvandingseffektivitet.

Gennem de seneste 20 år er de særligt beskyttelseskrævende ynglefugle i vadehavsområdet forsvundet fra en side af. I mange af marskområderne er landbrugsdriften intensivert, områderne er drænet, marskengene er omlagt eller opdyrket, grøfter og kanaler er uddybet, græsmarker er omdannet til kornmarker og så videre. Alt dette er i mange tilfælde sket, uden at myndighederne har grebet ind, og i nogle tilfælde oven i købet på trods af, at myndighederne har haft pligt til at stoppe forringelserne. Staten, amterne og kommunerne har ganske enkelt ikke magtet at overfylde Danmarks forpligtelse til at værne om fugle- og naturværdierne i Vadehavet.

I naturbeskyttelseslovens § 19a-h er der yderligere forpligtelse for kommunen til at gribe ind, hvis myndighederne bliver bekendt med handlinger eller tiltag, der kan true udpegningsgrundlaget og

integriteten i Natura 2000-områderne. Ej heller denne pligt til indgriben har afstedkommet afbødende handlinger fra myndighedernes side.

Nu må det være nok. Derfor har DOF besluttet at udvide klagen over forringelserne i Tøndermarsken til også at omfatte myndighedernes dårlige forvaltning og manglende beskyttelse af Natura 2000-områderne i hele vadehavsområdet.

Som det vil fremgå af de følgende eksempler, er der i de seneste par år sket en række grove forringelser for fuglene og naturen i de 9 Natura 2000-områder, der udgør Vadehavsområdet i Danmark. I ingen af disse tilfælde har hverken staten (Miljøministeriet) eller de lokale naturforvaltningsmyndigheder (kommunerne) grebet ind eller afværget truslerne. Disse tilbageslag er sket på trods af, at myndighederne er bekendt med de alvorlige trusler, og på trods af, at der foreligger entydig dokumentation for, at arter og naturtyper, der er på udpegningsgrundlaget for de 9 Natura 2000-områder, har udvist betydelig nedgang og forringelser i perioden (Laursen & Thorup 2009 (link ovenfor) og Thorup & Laursen 2008:

http://www.dof.dk/sider/images/stories/publikationer/doft/dokumenter/waddensea_doft_02_08.pdf.

DOF har samlet en række eksempler på konkrete naturødelæggelser fra de senere år inden for fuglebeskyttelsesområderne. De er 'tilfældigt' indsamlet af DOF's lokale caretakere og medlemmer, og de kan derfor slet ikke siges at være dækkende for skadernes omfang, men de giver god dokumentation for, at myndighederne ser gennem fingrene med mange overtrædelser, eller de opgiver at forfølge sagerne, fordi den danske beskyttelse af Natura 2000-områderne er helt utilstrækkelig eller ikke-eksisterende. De konkrete sager drejer sig bl.a. om dræning af marskengene i fx Ballum Marsk, på Jedsted Forland og ved Darum-diget. Der er også flere eksempler på nyanlæg og udvidelse af veje gennem marskenge, opfyldning af lavninger med byggeaffald, opløjning af tidligere engarealer, omlægning af græseng til majsmark og stærkt forstyrrende motorkørsel gennem vigtige yngle- og rasteområder.

Konkrete eksempler på entydige trusler og forringelser af forholdene for fugle og habitater, hvor myndighederne ikke har forsøgt eller formået at gribe ind.

Dræning og øget afvanding

Der findes en række eksempler på øget dræning og øget afvanding inden for Natura 2000-områderne. Foruden alle de velkendte og veldokumenterede forringelser i Tøndermarsken, som DOF flere gange tidligere har underrettet Europa-Kommissionen om i selvstændige klager, skal her fremhæves tre yderligere eksempler:

Dræn (nyt) på Jedsted Forland, Esbjerg Kommune, 2008

På forlandet mellem Kongeåen og Ribe Å forløber en grøft parallelt med diget og vadekanten. Forlandsarealerne har hidtil haft høj vandstand i perioder til gunst for fuglelivet, men nu er der etableret dræn. Det medvirker til øget udtørring af området og skaber okkerbelastning i grøften.

*Jedsted Forland, 27.april 2008
Foto: Niels Knudsen*

Dræning af marskarealer lige inden for diget ved Ballum Enge, Tønder Kommune, 2009

I mange af marskområderne er der inden for de senere år sket en opfattende afvanding, omlægning og visse steder opdyrkning. Det gælder ikke mindst i Ballum Enge, der tidligere var blandt de bedste yngleområder for engfugle.

Dræning i Husum Enge, Tønder Kommune, 2008.

Dræning i Husum Enge, Tønder Kommune, 2008.

Dræn (nyt) i Darum-dige, Esbjerg Kommune, 2009

Dræn gravet ned i diget beliggende fra Darum bæk og ca. 1½ km. mod nord. Drænrøret på billedet løber ud Darum bæk på forlandet, ovenstående er observeret i oktober 2009.

D

Darum-diget, 17. oktober 2009

Foto: Henning Simonsen

Omlægning, opgravning, opdyrkning og intensiveret landbrugsmæssig udnyttelse af marskarealer

Ydre Bjerrum, Esbjerg Kommune, 2008.

På forlandet mellem Kongeå og Ribe Å går der en grøft parallelt med diget og vadekanten. Forlandsmarkerne kan i perioder være vandlidende og af samme grund har man flere steder etableret dræn med det til følge, at okkerholdig vand strømmer ud i grøften, samtidig med at forlandsområdet bliver for tørt til vadefugle.

Y

Ydre Bjerrum, 17. maj 2008

Foto: Niels Knudsen

Udgrøftning ved Bjerrum i Ribemarsken, 2008.

Udgrøftning ved Ydre Bjerrum i Ribemarsken, 2008.

Nyomlagt græsareal i Ribemarsken, Esbjerg Kommune.

Okkerbelastet vandløb som følge af dræning inden for Natura 2000-område i Ribemarsken, Esbjerg Kommune.

Nyoppløjet marskareal inden for Natura 2000-område i Ribemarsken, Esbjerg Kommune, 2008.

Effektiv afvanding og opdyrkning i Natura 2000-området med navnet Rejsby Enge, syd for Ribe.

Maskinel opgravning af betydelige mængder sand fra nordenden af Mandø, Esbjerg Kommune, midt i yngletiden 2008

På Mandøs nordvestlige forland er der i ynglesæsonen 2008 gravet sand i et yngleområde for bl.a. Havterne. I foråret/sommeren 2008 blev der i og omkring ynglestedet gravet sand med traktor. Det gav selvsagt en del ødelæggelse i ynglekolonien for havterner, der er bilag 1-art på udpegningsgrundlaget.

Graveområde for sandindvinding midt i yngletiden på Mandøs nordvestlige forland, hvor der yngler en koloni af havterner (bilag 1-art og på udpegningsgrundlaget).

Markvanding på tidligere marskareal ved Vester Vedsted, Esbjerg Kommune.

På opdyrkede marskarealer dyrkes nu majs og andre kornafgrøder i stor omfang. En del arealer kunstvandes i vækstsæsonen, da arealerne hurtigt tørrer ud på grund af den effektive dræning.

Markvanding på opdyrkede marskarealer ved Vester Vedsted, Esbjerg Kommune.

Majsmark på tidligere marskareal på gesten inden for Natura 2000-område.

Opfyldning af våde marskarealer med jord og byggeaffald

Anlægsarbejder i fuglebeskyttelsesområde på Mandø, Esbjerg Kommune.

På Mandø Forland er der mod nord anlagt en vej af diverse byggematerialer ud gennem et beskyttet område for ynglefugle. Esbjerg Kommune har siden vurderet, at vejanlægget er lovligt, selv om det øjensynlig er lavet helt uden forudgående konsekvensvurdering og myndighedsbehandling.

Anlæggelse af vej på Mandø forland i Natura 2000-område midt i yngletiden.

Opfyldning m.m. på Mandø, 5. juni 2007.

Foto Henning Simonsen

Opfyldning med byggeaffald på Jedsted Forland, Esbjerg Kommune, 2007.

På forlandet mellem Kongeå og Ribe Å er der årligt de sidste 10 år sket opfyldning på forlandsvejen, der går parallelt med diget. Opfyldt er gammelt byggeaffald. Derudover er der sket opfyldning uden for vejen (se foto) i flere tilfælde. De kommunale myndigheder er kontaktet i den forbindelse – uden at den negative og naturødelæggende praksis er ændringer.

Jedsted Forland, 22. april 2007

Foto: Niels Knudsen

Forstyrrende aktiviteter som motorkørsel og rekreative aktiviteter

Motorkørsel i vigtige yngleområder for bilag 1-arter på Fanø, Fanø Kommune.

I vigtige yngleområder for fuglearter på udpegningsgrundlaget (bl.a. Hvidbrystet Præstekrave, Dværgterne, Havterne og Fjordterne) ses igennem fingrene med intensiv motorkørsel og andre stærkt forstyrrende rekreative aktiviteter. Det gælder bl.a. på vadehavsøerne Rømø og Fanø.

Motorkørsel i yngleområde for Hvidbrystet Præstekrave og Dværgterne på Fanø, Fanø Kommune.

Afslutning

EU's fuglebeskyttelses- og habitatdirektiver forpligter Danmark til at sørge for ordentlig beskyttelse og forvaltning af de udpegede Natura 2000-områder. Staten og kommunerne har pligt til at gøre en effektiv indsats for bevarelsen af de særlige arter og habitater, som danner udpegningsgrundlaget for Natura 2000-områderne. Efter DOF's opfattelse har Danmark langt fra levet op til disse forpligtelser, og ynglefuglene i Vadehavet er måske det klareste bevis på den utilstrækkelige beskyttelse og forvaltning.

I de kommende år skal regeringen og de fire vadehavskommuner vedtage og gennemføre de såkaldte naturplaner. I disse Natura 2000-planer skal indgå målsætninger om at rette op på de mange negative udviklinger i Natura 2000-områderne. De planer, som Miljøministeriet netop (januar 2010) har sendt i høring hos kommunerne, rummer gode intentioner, men de er generelt vage og upræcise i deres målsætninger. Og værktøjerne, som kommunerne skal bruge, står endnu hen i det uvisse. Indtil videre tyder det på, at man fortsat vil satse på halvfærdige løsninger og frivillige ordninger, som man har så forfærdelig dårlig erfaring med i Tøndermarsken. Derfor er DOF's tålmodighed hørt op, og derfor anmoder foreningen nu atter Europa-Kommissionen om at

skride ind over for den dårlige beskyttelse og den negative udvikling i Danmarks Natura 2000-områder.

På ovenstående baggrund skal DOF venligst anmode Europa-Kommissionen om at intervenere og om nødvendigt snarest at rejse en sag imod Den danske Stat ved EF-Domstolen.

Med venlig hilsen

Dansk Ornitologisk Forening
BirdLife Danmark

Christian Hjorth
Formand

Knud N. Flensted
Biolog